

EUROOPA LIIDU JA VENEMAA SUHTED

Kaupo Pollisinski

ELi ja Venemaa suhetele pani õigusliku aluse partnerlus- ja koostööleping, mis sõlmiti 1994. aastal ja **jõustus 1997. aasta 1. detsembrist**. Esialgu määrati selle kehtivusperioodiks kümme aastat – 2007. aastal tuleb see taas üle vaadata. Partnerlus- ja koostööleping reguleerib ELi ja Venemaa poliitilisi, majandus- ning kultuurisuhteid. Leping loob institutsionaalse raamistiku kahepoolsetele suhetele, seab ühised põhieesmärgid ning kutsub üles tegevusele ja dialoogile järgmistes valdkondades.

- Kaubandus ja majandusalane koostöö – lepinguga laienes Venemaale ELi enamsoodustusrežiim, kusjuures kaubandusele kvantitatiivseid piiranguid seatud ei ole (v.a teatud terasetooted)¹; seadusandluse ühtlustamine.
- Koostöö teaduse ja tehnoloogia, energeetika, keskkonna, transpordi, kosmose jm vallas.
- Poliitiline dialoog – ühiste huvide kaitsmine rahvusvahelistes küsimustes ning koostöö, mis on seotud demokraatia ja inimõiguse põhimõtetest kinnipidamisega.
- Justiits- ja siseküsimused – koostöö hoidmaks ära kuritegevust, uimastite vedu, rahapesu ja organiseeritud kuritegevust.

Venemaa ja ELi institutsioonide suhted hõlmavad endas järgmist.

- Kõrgeimaks koostöövormiks on kaks korda aastas toimuv tippkohtumine.
- Alaline Koostöönõukogu (Permanent Partnership Council) kutsuti ellu 2003. aasta mai tippkohtumisel Peterburis, et tugevdada koostööd.
- Koostöökomitee (Cooperation Committee) – selle raames kohtuvad vanemametnikud; üheksa alamkomitee tegelevad tehniliste küsimustega.
- Koostöö toimub ka parlamentide vahel – Euroopa Parlamendi ja Venemaa Riigiduumaa saadikud kohtuvad regulaarselt jooksvate küsimuste arutamiseks.
- Samuti kohtutakse Venemaaga nn troika vormis (ELi eesistuja, ELi ühise välis- ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ning tulevane eesistuja).

27. aprillil 2004. aastal **allkirjastasid EL ja Venemaa Luksemburgis partnerlus- ja koostöölepingu laienemise protokoll** ning ühisavalduse **“Venemaa murepunktide”** kohta.

Venemaa on saavutanud palju sellest, mis murepunktides kirjas seisab:

- ELi eksporditava Vene kauba **tollimäärad langevad** praeguselt 9% keskmiselt tasemelt 4%ni. Nendele kaupadele ja uutele liikmesriikidele, millele seni kehtisid 0-tariifid, kehtestati üleminekuajad (nt Ungarisse eksporditav alumiinium). Venemaa sai 6-7aastase üleminekuaja lubaduse ka ELis toodetud sõiduautode Vene-poolsete imporditollide alandamiseks 35%lt 20%ni;

¹ ELi ja Venemaa kaubandussuhted on tugevad, eriti pärast ELi viimast laienemist. EL on Venemaa peamine kaubanduspartner – kogu kaubandus ELiga moodustab üle 50%. Samas on Venemaa ELile suuruselt viies kaubanduspartner (osakaal ligi 5%) USA, Šveitsi, Hiina ja Jaapani järel. Venemaa peamised eksporditartiklid on kütused ja toorained, kusjuures Venemaa kütus moodustab üle 20% kogu ELi imporditud kütusest. EL ekspordib Venemaale tööstustooted ja tarbekaupu, samuti on EL peamine tehnoloogia ja oskusteabe eksportija Venemaale ning põhiline investeerija.

- **EL suurendab Venemaa jaoks terase- ja viljaekspordi kvoote** selle võrra, kui palju uued liikmesriigid Venemaalt seni terasetooteid ja vilja ostsid;
- lõpetatakse laienenud Euroopa Liidus Vene kaupade vastu algatatud **dumpinguvastased uurimised**; laienemiseelse Euroopa Liidu dumpinguvastaseid uurimisi hakatakse vähehaaval uuesti üle vaatama;
- lahenevad (esialgu ajutiselt) **põllumajandussaaduste ekspordi ja impordiga** seotud ning veterinaarküsimuste ümber toimunud vaidlused²;
- Venemaa jääb **tuumakütusega** varustama neid 18 tööstuslikku tuumareaktorit (tuumaelektrijaama) vastliitunud ELi riikides, mille NSVL ehitas;
- EL loobub sisemaise **energiaturu liberaliseerimise** jäigast nõudest Venemaal;
- ELis kehtestatud **müranorme ületavaid lennukeid** lubab EL kasutada liikmesriikide nõusolekul iga juhtumi kohta eraldi ehk tšarterlendude puhul;
- Venemaa ja uute liikmesriikide vahel jäävad ka pärast 1. maid 2004 **kehtima enne ELi laienemiseelsed viisakorralduslepingud** ning alustatakse läbirääkimisi ELi ja Venemaa vahelise üldise viisakorralduslepingu üle.

EL ja Venemaa saavutasid 2004. aasta 21. mail toimunud tippkohtumisel kokkuleppe Venemaa Maailma Kaubandusorganisatsiooniga liitumise tingimuste osas, mis on alljärgnevad:

- Venemaa keskmine tollimaks ELi toodetele langeb (nt tööstustoodete puhul ei tohi see ületada 7,6%, põllumajandustoodete puhul aga 13%);
- teenuste osas võtab Venemaa kohustuse avada ELile oma turud paljudes sektorites (nt telekommunikatsioon, transport); kohustused hõlmavad endas ka piiriüleste teenuste osutamist ning ettevõtete asutamist. **Venemaa säilitas oma õiguse kaitsta finantsteenuste turgu** (ei luba otseselt ELi pankade harukontoreid avada). Venemaa võib kehtestada maagaasi eksporditolle, mille likvideerimist EL algul nõudis;
- Venemaa lubas aastaks 2010 kahekordistada kütusehinnad oma tööstustarbijatele. See küsimus oli ELile strateegilise tähtsusega, kuna esiteks annab praegune madal hind Venemaa tootjatele ELi omadega võrreldes ebavõrdse eelise ning teiseks ergutab kõrgem hind energiaressurssi Venemaal tõhusamalt kasutama (see toetab omakorda ka Kyoto protokolli eesmärke);
- Venemaa muudab hiljemalt 2013. aastaks Siberist üle lendavate ELi lennukompaniidele kehtestatud maksustamissüsteemi, et see oleks rohkem kulupõhine ja läbipaistev ning ei diskrimineeriks kedagi;
- Venemaa säilitab õiguse põllumajanduse toetamisele praeguses mahus; algselt nõudis EL selle kaotamist.

² 2004. aasta mai lõpus ähvardas Venemaa ELi liikmesriike loomsete toodete sisseveo keeluga, kuid see tühistati ELi lubaduse vastu 1. oktoobriks kõigile ELi liikmesriikidele ühtsete veterinaarsertifikaatide sisseesandmise ning Vene-poolse lihatööstuste kontrolli võimaldamise kohta.

ELi ja Venemaa tippkohtumisel arutati ka, kuidas arendada nelja nn ühtset ruumi³ ELi ja Venemaa vahel, et tihendada ja tõhustada koostööd.

Transiitvedude korraldamisel Kaliningradi oblasti ja suure Venemaa vahel⁴ jäädi esialgu 2003. aasta 17.-18. detsembri kokkuleppe juurde, mis näeb ette tolliprotseduuride lihtsustamist võrreldes tavapärastega. Eesmärgiks seati Kaliningrad-emamaa transiidi vabastamine transiiditariifidest (v.a transiidi(teede) hooldamise ja haldusega otseselt seotud kulud) ja tolliprotseduuride minimeerimine pärast seda, kui mõlema poole tollikorraldused on omavahel ühtlustatud.

³ Nn ühtsete ruumide eesmärk seati 2003. aasta 31. mai tippkohtumisel ning selle siht on muuta kahepoolsed suhted strateegilisemaks. Ühtsed ruumid on järgmised:

- ühtne majandusruum – majanduslik integratsioon ja seadusandluse ühtlustamine, et suurendada ning mitmekesistada ELi ning Venemaa vahelist kaubandust ja investeeeringuid;
- ühtne vabadusel, õigusel ja turvalisusel põhinev ruum (siia kuuluvad ka Europoli ja Venemaa vaheline kokkulepe ning piirilepingute allkirjastamine ja ratifitseerimine Eesti ja Lätiga);
- ühtne välise julgeoleku ruum – eelkõige stabiilsuse säilitamine ELi ja Venemaa ühisel naabruses;
- ühtne teadustegevuse, hariduse ja kultuuri ruum (nt mitmesugused vahetusprogrammid).

⁴ Transiit Kaliningradi ja Venemaa teiste piirkondade vahel toimub läbi Leedu. – Toim.